

Особистісно – орієнтований підхід у формуванні фізичної культури студента ВНЗ

Самохвалова Ірина Юріївна, старший викладач, Сумський національний аграрний університет

У статті розглянуто питання про особистісно-орієнтований підхід у сучасній освіті. На основі вивчення та аналізу провідних наукових ідей в даному аспекті здійснено спробу визначення основних положень особистісно-орієнтованого підходу до формування фізичної культури студентів вищого навчального закладу.

Постановка проблеми. В останні десятиліття у вітчизняній педагогічній науці активно розробляється проблема освіти, пов'язана із її гуманізацією, розвитком здібностей особистості. У такому разі сучасний процес людинотворіння в системі вищої освіти пов'язаний із посиленням тих положень вітчизняної та зарубіжної педагогіки, які ставлять в основу повагу до особистості студента, формування його самостійності, встановлення гуманних, довірливих відносин із викладачем. Отже, в аспекті означеного актуальною є заміна навчально-дисциплінарної моделі взаємодії педагога і студента на особистісно-орієнтовану, яка стверджує цінність особистості людини.

Аналіз актуальних досліджень. Ідея особистісно-орієнтованого підходу розробляється вітчизняними вченими з початку 80-х рр. ХХ ст. Серед них: Г.Балл, І. Бех, О. Бондаревська, С. Кульневич, О. Гієхота, С. Подмазін, В. Рибалка, В. Сериков, А. Хуторський, І. Якиманська та інші. Науковцями розроблено технології особистісно-орієнтованого навчання школярів та студентів, однак питання застосування такого підходу при формуванні фізичної культури у ВНЗ залишається мало розробленим.

Мета статті - визначити основні принципові положення особистісно-орієнтованого підходу щодо організації процесу формування фізичної культури студентів вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що для сучасної системи освіти характерними є такі тенденції розвитку, що дозволяють говорити про її перехід на новий якісний стан. Сучасна освіта все більше орієнтується на затвердження сутнісного особистісного начала в людині. Формування особистості - це пріоритетна мета підготовки фахівців різних галузей людської діяльності, тому всі засоби, методи і форми навчання повинні бути підпорядковані цій меті й орієнтовані на її досягнення.

Зауважимо, що між фізичною культурою та розвитком особистості існує тісний взаємозв'язок. Так, метою фізичного виховання у ВНЗ є сприяння підготовці гармонійно розвинених, висококваліфікованих фахівців [5; 6]. У процесі навчання у вищій школі дисципліною «Фізичне виховання» передбачається вирішення таких завдань:

- виховання у студентів високих моральних, волевих і фізичних якостей, готовності до високопродуктивної праці;
- збереження і зміцнення здоров'я студентів, сприяння правильному формуванню і всебічному розвитку організму, підтримку високої працездатності протягом усього періоду навчання;
- всебічна фізична підготовка студентів;
- професійно-прикладна фізична підготовка студентів із урахуванням особливостей майбутньої трудової діяльності;
- виховання в студентів переконаності в необхідності регулярно займатися фізичною культурою і спортом [2; 5; 6].

Разом із тим, у теорії фізична культура (ФК) розглядається як базова частина загальнолюдської культури й володіє величезним потенціалом у формуванні всебічно розвиненої особистості. Якщо не обмежувати потенціал ФК тільки спортом чи іншими формами рухової активності, а, навпаки, розширити його до формату «антропологічної естетики», формування іміджу сучасної людини, досягнення ігрового характеру сучасної культури взагалі, то облік цього нового змісту при побудові навчального предмета ФК у ВНЗ явно не виявиться зайвим.

Однак на практиці роботи ВНЗ цей зміст реалізується вкрай слабо. Зокрема, система цінностей ФК залишається для більшості студентів на абстрактному, нейтральному рівні відносно конкретної особистості. Зовнішні (як правило, силові або динамічні) нормативи мало орієнтовані на можливості конкретного студента, технологізація та відчуженість особистісного начала на заняттях ФК, переважно негативний досвід шкільної фізкультури й інше - це є ряд дезорієнтуючих і демотивуючих факторів. При цьому варто враховувати, що на такому несприятливому соціокультурному фоні часткові інновації, зосереджені на одному або деяких елементах навчального процесу (завданнях, навчальних схемах побудови занять, методиці навчання тощо), не дають очікуваного ефекту. Тут важливо зазначити, що тільки комплексні освітні інновації є значущими по відношенню як інноваційних, так і суто прагматичних завдань фізичної культури [5].

Великий «мінус» сучасному процесу фізичного виховання завдає пріоритет нормативного підходу, коли навчальний процес і діяльність кафедр фізкультури - оздоровчого спрямування спрямовані не на особистість студента, а на суто зовнішні показники, що характеризуються контрольними нормативами чергової навчальної програми. Далі слідує примусова «підгонка» особистості під усереднені нормативи, що явно суперечить ідеї свободи особистості і аж ніяк не сприяє залученню студентів до фізичної культури. При такому підході процес фізичного виховання втрачає суб'єктивне начало - людську особистість.

Перейдемо до означення особливостей особистісно-орієнтованого підходу в освіті. У сучасному розумінні особистісно-орієнтоване навчання розуміється як вчення, котре виявляє особливості студента як суб'єкта, що визнає самотність і самоцінність його суб'єктного досвіду та вектори вибудовування педагогічних впливів на основі цього досвіду [1].

Відзначимо, що вища професійна освіта є певним рівнем системи неперервної освіти, яка займає значне місце в задоволенні освітніх потреб

особистості і суспільства. Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується інтелектуалізацією й гуманізацією навчального процесу, розширенням профілю підготовки і підвищенням професійної мобільності фахівців. Отже, перед кожним викладачем стоїть завдання - організувати процес навчання так, щоб він володів системою функцій, адекватних структурі особистості, і одночасно із засвоєнням знань та умінь формував особистість студента.

На думку В. Антонюк [1], особистісно-орієнтований підхід в організації навчального процесу у вищій школі характеризується такими основними положеннями:

- особистісно-орієнтоване навчання забезпечує розвиток і саморозвиток особистості студента, виходячи з виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності;

- освітній процес у контексті особистісно-орієнтованого навчання вибудовується, спираючись на здібності кожного студента, нахили, ціннісні орієнтації та суб'єктний досвід, можливість реалізувати себе в пізнанні, в навчальній діяльності, в поведінці;

- навченість і освіченість не тотожні за своєю природою й результатами (навченість через оволодіння знаннями, вміннями та навичками забезпечує соціальну й професійну адаптацію в суспільстві; освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, широке використання суб'єктного досвіду в інтерпретації та оцінці фактів, явищ навколишнього світу на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх установок);

- при особистісно-орієнтованому підході традиційне навчання не може бути провідним (значущими стають ті складові, які розвивають індивідуальність студента, створюють усі умови для його саморозвитку, самовираження);

- особистісно-орієнтоване навчання будується на принципі варіативності, тобто визнання різноманітності змісту й форм навчального

процесу, вибір яких здійснюється викладачем з урахуванням мети розвитку кожного студента [1].

На основі вивчення та аналізу провідних ідей особистісно-орієнтованого навчання, окреслених Є. Бондаревською [3] та І. Якиманською [7], спробуємо визначити основні положення особистісно-орієнтованого підходу щодо організації процесу формування фізичної культури у вищому навчальному закладі:

1) ціль організації занять фізичної культури полягає у розвитку інтелектуальних (пізнавально-активних - в аспекті фізичної культури) та фізичних (оздоровчо-продуктивних - в аспекті фізичної культури) здібностей студентів, максимальне розкриття індивідуальності кожного студента в інтелектуально-фізичному розвитку;

2) основним принципом організації занять ФК має бути не заданий норматив фізичного розвитку, а фізичний розвиток як процес, індивідуальний для кожного студента відповідно до його фізичних можливостей, фізіологічних і фізичних здібностей, психологічної готовності та моральної витривалості;

3) фізична культура має розумітися як суто індивідуальна діяльність окремого студента, спрямована на перетворення соціально-значущих зразків засвоєння необхідності фізичного розвитку, формування власної фізичної культури, знайомство із заданими для кожного віку студента параметрів фізкультурно-оздоровчої діяльності;

4) при конструюванні та реалізації занять фізичної культури має бути проведена робота щодо виявлення суб'єктного досвіду кожного студента і його позиції відносно власного здоров'я, здоров'я нації, власних можливостей і здібностей, життєвої мети, ставлення до спорту;

5) розуміння студентом зв'язку здорового способу життя із власною метою

життєдіяльності перетворюється на засіб розвитку студента, що враховує його психічні, психологічні, фізіологічні та фізичні можливості, здібності й індивідуально-значимі цінності;

б) варіативність програм фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів як пріоритет навчально-методичних розробок викладачів ВНЗ дисциплін різних галузей знань.

Отже, інноваційне перетворення існуючого репродуктивного типу організації навчальної діяльності студентів в аспекті освоєння ФК на засадах реалізації особистісно-орієнтованого підходу передбачає насамперед зміну способу традиційної взаємодії викладача та студента. Наприклад через заміну оціночних суджень викладача послідовною психологічною підтримкою студента на кожному кроці освоєння ФК через послідовне використання можливостей спільної продуктивної діяльності та ін. У такому разі студентська група має розглядатися не як «сукупність індивідів із різними показниками сили й витривалості», а як цілісна культурна спільність з притаманними їй внутрішніми законами становлення і розвитку [2; 6].

Метою діяльності кафедр фізкультурно-оздоровчого спрямування має стати створення умов та формування у студентів навичок самовдосконалення на фоні виховання в них мотивації, інтересу до фізичної культури, їх потреби у здоровому способі життя. Разом із тим, аналіз наукових джерел із проблеми мотивації до фізкультурно-оздоровчої діяльності дозволяє говорити, що сила мотивації та види мотивації також залежать від індивідуальних факторів, таких як; вік, рівень спортивної майстерності, стаж та якість занять фізичною культурою, оточення, виховання тип нервової системи.

У цілому, гуманістичне оновлення освіти передбачає врахування трьох джерел цілепокладання: соціум, студент та викладач. На різних етапах розгортання процесу фізичного виховання питома вага цих факторів-джерел змінюється. У

найзагальнішому вигляді можна припустити, що в процесі формування фізичної культури студента ВНЗ має відбуватися сходження від загальної соціальної установки «робити щось, як усі» до індивідуальної мети «робити щось для себе». У даному контексті допустимо, що вищий навчальний заклад покликаний культивувати щось інваріантне, сутнісно - родове, що дає насамперед загальний імпульс до індивідуального саморозвитку за умови, коли у ВНЗ для особистості важливо отримати досвід індивідуального саморозвитку. Заняття фізичною культурою, при цьому, повинні бути органічно вписані в структуру професіоналізації та особистісного розвитку кожного студента.

Висновки. Отже, проблема особистісно-орієнтованого підходу є актуальною й нині триває процес її наукової розробки. На сучасному етапі розвитку вітчизняної педагогічної науки та практики особливо гостро стоїть питання щодо реалізації особистісно-орієнтованого підходу в процесі формування фізичної культури студентів вищого навчального закладу. У даній статті нами визначено основні положення формування фізичної культури студентів ВНЗ на засадах особистісно-орієнтованого підходу, однак наша думка не претендує на завершеність. Перспективним вважаємо розробку методичних рекомендацій щодо побудови варіативних програм формування фізичної культури студентів ВНЗ в контексті реалізації особистісно зорієнтованого підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Проблеми реалізації особистісно-орієнтованого підходу в сучасному навчально-виховному процесі [Електронний ресурс] / В. Антонюк. - Режим доступу:<http://5ka.ru>
2. Бальсевич В. К. Концепция альтернативных форм организации физического воспитания детей и молодежи / В. К. Бальсевич // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. - 2000. - № 1. - 235 с.

3. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е.В. Бондаревская // Педагогика - № 4. -1997. - С.11-17.

4. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения / В. В. Давыдов. - М. : Педагогика, 1999. - 240 с.

5. Мошков В. Н. Общие основы физической культуры / В. Н. Мошков. -- М. : Медицина, 2000. - 324 с.

6. Пономарчук В. А. Физическая культура и становление личности / В.А. Пономарчук, О. А. Аяшев. - М., 2001. -123 с.

7. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. - М., 1996. - 96 с.

В статье рассматриваются вопросы про личностно – ориентированный подход в современном образовании. На основе изучения и анализа ведущих научных идей в данном аспекте определены основные положения личностно – ориентированного подхода к формированию физической культуры студентов высшего учебного заведения

The article considers the issue of personality-oriented approach in modern education. Based on the study and analysis of the leading scientific ideas in this aspect attempts to determine the basic provisions of a student-centered approach to the formation of physical culture of students of higher educational institutions.

Відомості про автора:

а) прізвище, ім'я, по батькові: Самохвалова Ірина Юріївна

б) посада: старший викладач

в) місце роботи: СНАУ, кафедра фізичного виховання

г) адреса для листування: 40000, м. Суми, вул. Кірова 160, кафедра фізичного виховання